

**BIBLIOGRAFIJA KNJIŽEVNOUMJETNIČKIH TEKSTOVA
OBJAVLJENIH U NOVINAMA VIROVITIČAN IZMEĐU 1899. I 1825
GODINE**

Bibliography of literary and artistic texts published in the *Virovitičan* newspaper between 1899 and 1925

Josip Strija

Gimnazija Petra Preradovića Virovitica

josip.strija@skole.hr

BROJ
BIBLIOGRAFSKE
JEDINICE

487

UDK / UDC **050(497.525.2)“1899/1925“**

Stručni rad / Professional paper

Primljeno/ Received: 10.11.2024.

Sažetak

Cilj. Ovaj stručni članak prikazuje način i ciljeve izgradnje bibliografije književnih i umjetničkih tekstova starih virovitičkih novina *Virovitičan*.

Pristup/Metodologija/Dizajn. Istraživanje koristi kombinirani pristup koji obuhvaća književno-povijesni i teorijski pregled objavljenih tekstova te stvaranje bibliografije koja sadrži 951 bibliografsku jedinicu. Bibliografija obuhvaća književna i umjetnička djela u lokalnim novinama, pružajući uvid u čitateljske navike i kulturni identitet zajednice.

Rezultati. Članak opisuje pravila koja su se slijedila prilikom izrade bibliografije, metodologiju korištenu u istraživanju, sadržaj bibliografije i njezinu važnost za širu zajednicu Virovitice. Ističe se značaj ovakvog pristupa s obzirom na nedostatak sličnih istraživanja o Virovitici i Virovitičko-podravskoj županiji.

Ograničenja. Iako istraživanje pridonosi razumijevanju lokalne književne i kulturne povijesti, ograničeno je na novine *Virovitičan* i na digitalizirane brojeve novina. Daljnja istraživanja mogla bi proširiti slične analize na različite regionalne kontekste.

Praktična primjena. Rezultati članka nude korisne uvide stručnjacima, povjesničarima i svima ostalima zainteresiranima za kulturnu i književnu baštinu Virovitice. Bibliografija služi kao praktičan resurs za buduće istraživače koji proučavaju povezanost lokalnih novina i književne kulture.

Društveni značaj. Istraživanje pridonosi očuvanju i promicanju lokalne kulturne baštine, potičući osjećaj zajedničkog identiteta. Naglašava ulogu lokalnih novina u oblikovanju kulturnih narativa te pruža temelj za daljnje rasprave o odnosu između medija i identiteta.

Originalnost/vrijednost. Ovaj članak predstavlja inovativan poduhvat za prostor Virovitice i Virovitičko-podravske županije, pružajući prvo sveobuhvatno istraživanje književnog i umjetničkog sadržaja novina *Virovitičan*. Bibliografija, s gotovo tisuću unosa, predstavlja jedinstveni i vrijedan resurs za stručnjake koji istražuju kulturnu povijest Virovitice.

Ključne riječi: bibliografija, književnoumjetnički tekstovi, novine, *Virovitičan*, 19. stoljeće, 20. stoljeće

Summary

Purpose. This article illustrates the method and objectives of constructing a bibliography of literary and artistic texts from the old Virovitičan newspapers in Virovitica.

Approach/Methodology/Design. The research employs a combined approach, encompassing literary-historical and theoretical reviews of published texts, and the creation of a bibliography containing 951 bibliographic entries. The bibliography covers literary and artistic works in local newspapers, providing insight into reading habits and the cultural identity of the community.

Findings. The article describes the rules followed in compiling the bibliography, the methodology used in the research, the content of the bibliography, and its significance for the broader Virovitica community. The importance of such an approach is emphasized given the lack of similar research on Virovitica and the Virovitica-Podravina County.

Research limitations/implications. While the research contributes to understanding local literary and cultural history, it is limited to the Virovitičan newspapers and digitized issues. Further research could expand similar analyses to different regional contexts.

Practical implications. The results of the article offer useful insights to experts, historians, and anyone else interested in the cultural and literary heritage of Virovitica. The bibliography serves as a practical resource for future researchers studying the connection between local newspapers and literary culture.

Social implications. The research contributes to the preservation and promotion of local cultural heritage, fostering a sense of shared identity. It highlights the role of local newspapers in shaping cultural narratives and provides a foundation for further discussions on the relationship between media and identity.

Originality/value. This article represents an innovative endeavor for the Virovitica and Virovitica-Podravina County area, providing the first comprehensive research on the literary and artistic content of Virovitičan newspapers. The bibliography, with almost a thousand entries, presents a unique and valuable resource for experts researching the cultural history of Virovitica.

Keywords: bibliography, literary and artistic texts, newspapers, *Virovitičan*, 19th century, 20th century

1. Uvod

Novine *Virovitičan* izlazile su od 1899. do 1941. godine. Prvi broj pojavljuje se 16. rujna 1899. godine, a izlazi sve do zabrane 18. travnja 1941. godine, odlukom povjerenika poglavnika, doktora Milana Badovinca.

U tekstu *Virovitičko građansko novinarstvo (do 1941. godine)* u *Virovitičkom zborniku: (1234-1984)* Vinko Brešić o izlasku prvoga broja *Virovitičana* ističe kako se prvi broj *Virovitičana* pojavio na četiri stranice velikog novinskog formata, koji se kasnije tek u rijetkim prilikama mijenjao. (Brešić 1984, 440) U podnaslovu se, prema Brešiću, deklarira kao „glasilo za promicanje narodnih interesa“, a u programskom uvodniku kao novine „bez političkog smjera“, dakle, kao slobodni i nezavisni tjednik koji je najprije izlazio subotom, a zatim nedjeljom. Njegov pokretač i glavni urednik, Ivan Dobravec-Plevnik¹ na uredničkom mjestu, prije prvih promjena urednika, a time i uređivačke politike, ostaje do 19. travnja 1925. godine. Kontinuitet uređivačke politike prekida se toga datuma, iako se Plevnik, na kratko, 1936. godine u svega nekoliko brojeva, opet vraća u uredničku stolicu.

Prema dostupnim podacima, u vremenu dok je Ivan Dobravec-Plevnik bio urednikom *Virovitičana*, od 16. rujna 1899. do 19. travnja 1925. godine, *Virovitičan* je dosegao vrlo visoku nakladu – u tom je razdoblju objavljeno čak 405 brojeva *Virovitičana*.

¹ Najbolje o Plevniku kao središnjoj književnoj osobi s početka 20. stoljeća u Virovitici piše Vinko Brešić koji o Plevniku piše kao o izvrsnom novinaru, vještom nakladniku i organizatoru koji nerijetko čini nimalo lake političke kompromise kako bi opstao. Okušao se i u književnom stvaralaštvu, a godinama su njegove novine donosile književne priloge domaćih, hrvatskih autora, tako i prijevode svjetskih pisaca. Posebno na početku, najčešći literarni prilozi bili su iz pera samoga Plevnika, a svoje je književne priloge (pjesme, članke, crtice, feljtone, igrokaze, osvrtne, kronike i memoarske zapise objavljivao pod pseudonimom Ivan Starić i Pegaz. (Brešić 1999, 187)

(Brešić 1984, 440) *Virovitičan* je u ovom razdoblju čak sedam puta mijenjao svoj podnaslov. Tako se od 16. rujna 1899. do 19. travnja 1925. godine kao podnaslovi mogu pronaći: *Glasilno mjesne organizacije Hrvatske Zajednice : list za politiku, javni i društveni život*; *Glasilno za politiku, javni i društveni život*; *List za politiku, javni i društveni život*; *List za politiku, javni i društveni život : glasilo "Hrvatske zajednice" za kotar virovitički i slatinski*; *List za politiku, javni i društveni život*; *Pokrajinsko glasilo stranke prava : glasilo za politiku, javni i društveni život* i *Pokrajinsko glasilo stranke prava*. Iako najprije „glasnik“, tjednik s često neredovitim izlaženjem, *Virovitičan* osim standardnih novinskih tekstova gotovo u svakom broju donosi i izbor književno-umjetničkih tekstova, kako prijevoda sa stranih jezika, tako i tekstova na hrvatskom jeziku, ali i tekstova napisanih upravo za objavu u *Virovitičanu*.

Napadi, zabrane i cenzure, povlačenje tiskanih brojeva, zatvorske kazne, smjene, povlačenja s mjesta urednika – sve su to dokazi da je *Virovitičan* bez obzira na svoju burnu povijest² uspijevaio pisati o temama važnim za prostor Virovitice, često vrlo kritički u tekstovima usmjerenim prema onima koji gospodare bilo kojim geografsko-političkim određenjem prostora – gradom, županijom ili cijelom Monarhijom, a na taj način „uvjeravajući“ svoju publiku u stavove svojih urednika i autora.

Sam Plevnik će naglasiti kako je *Virovitičan* u svojem dugogodišnjem izlaženju uspio sačuvati povijest Virovitice tih godina kojom se možemo ponositi, ali i onaj dio povijesti koju možemo nazvati Plevnikovim pojmom *velike gluposti* kojim kritizira bilo kakvu nelogičnost bilo koje lokalne vlasti. *Virovitičan* je zbog svega navedenog imao značajnu ulogu u definiranju prostora javnoga mišljenja kroz objavljivanje informativnih, novinskih tekstova, ali i kroz njegovo shvaćanje kulture kroz tekstove umjetničke vrijednosti, o čemu će biti više riječi u nastavku rada.

² Kako je *Virovitičan* izlazio upravo u vrijeme banovanja Khuena Héderváryja, nekoliko je puta, točnije deset kako piše Plevnik 1939., *Virovitičan* zaplijenjen, a sam je Plevnik, urednik i tiskar, više puta bio zatvaran. Osim protiv mađarizacije, svojom se uređivačkom politikom *Virovitičan* pokušavao približiti puku, čemu je razlog više nego jasan – Plevnik je upravo u tome vidio „sredinu u kojoj može djelovati i kao novinar i kao političar.“ (Brešić 1999, 136) *Virovitičan* je politička zbivanja, stavljajući se, najprije neslužbeno, a od 1911. i službeno na stranu Stranke prava, a zatim se 1912. deklarativno odričući politike, ipak uvrštavao na svoje stranice. Godine 1911. *Virovitičan* se deklarirao kao stranačko političko glasilo s međunaslovom *pokrajinsko glasilo stranke prava* i podnaslovom *glasilo za politiku, javni i društveni život*. I 1912. godine još uvijek nosi oznaku *pravaški*, a iste će godine biti i zabranjen pa će u svoje petnaesto godišće ući kao *Virovitičke novosti – glasilo za gospodarstvo i prosvjetu naroda*. Pod svojim starim imenom ponovno će izaći 1914. godine. Poslijeratni *Virovitičan* nastavlja izlaziti 25. svibnja 1919. podnaslovljen kao *list za politiku, javni i društveni život*, vrativši se tako na svoje ciljeve zacrtane 1911. godine. Godine 1925. *Virovitičan* ulazi u XXVII. godišće i izlazi u 55 brojeva, a od 18. broja (19. travnja 1925. godine) postaje *organ Narodne radikalne stranke* s urednikom doktorom Josipom Antošem.

2. Književni tekstovi i *Virovitičan*

Književni tekstovi u *Virovitičanu*, bezobzira na medij u kojemu se javljaju, najčešće nisu uobličeni tako da poštuju standarde novinske struke. Njihov su oblik i žanr bliži književnom, nego novinskom tekstu pa iz toga razloga predstavljaju pravu posebnost. Ako na trenutak zanemarimo književnoumjetničke tekstove, *Virovitičan* je omogućavao starim Virovitičanima dolazak do informacija iz svijeta i domovine u veoma kratkom razdoblju – najčešće su svakog tjedna dobivali nove, svježe informacije, a jedno kraće vrijeme *Virovitičan* je bio i dnevnikom. Ako se vratimo književnoumjetničkim tekstovima, brzim tiskom i medijem novina vraćamo se nekoliko stoljeća u prošlost jer su novine opet donijele, kao i većina medija koji će se kasnije pojaviti, provjeren i iskušan Šeherezadin³ način pričanja priče i to tako, da je prekida u trenucima najveće napetosti, kako bi nastavila idućega dana. Novine su iskoristile iskušanu metodu⁴ kojom se, stvaranjem napetih scena i njihovim prekidanjem u najzanimljivijem trenutku, pokazala uspješnom i u tiskanom mediju – u novinama.

Virovitičan kao lokalne novine nije imao posebno razgranatu mrežu rubrika, nego se često usmjeravao na sadržaje koji su u tom trenutku bili aktualni pa bi izostavio određene rubrike koje su se naizgled, prema prethodnim brojevima, ustalile. Zanimljivo je primijetiti kako je književna ili umjetnička rubrika, ako je tako možemo nazvati, funkcionirala tako da su za nju pisali pojedinci, istaknuti građani, učitelji, kulturne i javne osobe toga vremena koji su na neki način svojim radovima objavljivanim u lokalnom mediju utjecali na mikro-prostor kulture u društvu u kojem su djelovali. Bezobzira na sadržaj, davanje više prostora određenim temama za vrijeme dok su bile aktualne, rubrika u kojoj su svoje mjesto pronašli tekstovi književnog karaktera prisutna je u gotovo svim brojevima. Svim do sada navedenim tvrdnjama, možemo pridružiti još jednu, vezanu uz dramske i lirske tekstove objavljene u *Virovitičanu*, od kojih su dramski najmanje zastupljeni, dok lirskih, s druge strane, ima mnogo. Prema podacima, fragmentima prikupljenim u bibliografiji koja je prilog ovom radu, 43 fragmenta vezana su uz osnovnu

³ Vidjeti više: Nemeč, Krešimir. 2006. „Od feljtonskih romana i ‚sveščića‘ do sapunica i Big Brothera.“ U *Raslojavanje jezika i književnosti. Zbornik radova 34. seminara Zagrebačke slavističke škole*, urednik Krešimir Bađić, 143–158. Zagreb: Filozofski fakultet, Zagrebačka slavistička škola, Hrvatski seminar za strane slaviste. (Nemeč, 2006, 143)

⁴ Prema Northropu Fryu, nijedna se knjiga ne može mjeriti s kontinuitetom novina, pa Fry zaključuje kako se „romansa“ često ograničava slijedom manjih pustolovina koje će nas voditi prema glavnoj priči, odnosno pustolovini, a koju tekstom najavljujemo od početka. Njezin završetak zaokružuje cijelu priču. (Fry 1979, 212)

dramsku strukturu, dok je broj kod lirike mnogo veći – čak je 109 umjetničkih tekstova na neki način povezano s pjesništvom. Najveći je dio književnoumjetničkih tekstova ipak proznoga karaktera.

Najveći dio tekstova pripada proznim vrstama (308), a podijeliti ih možemo na tri velike skupine: tekstove koji su zabavnog karaktera i najčešće se nastavljaju iz broja u broj, tekstualne minijature objavljene kao crtice koje se sadržajem protežu na nekoliko redaka te tekstove koje možemo opisati kao intimne, a objavljeni su u novinama i time ponuđeni javnosti na čitanje. Izostavljeni su u *Virovitičanu* samo memoari, dok su dnevnik i pisma često zastupljeni, no ponekad skriveni pod drugačijim naslovom. Upravo su zbog tog razloga vrlo važni podaci koje nalazimo u podnaslovu ili ispod teksta. Plevnik u *Virovitičanu* donosi i uobičajene tekstove na što je hrvatska publika već navikla – prije svega ljubavnu prozu rascjepkanu na sitnije dijelove kako bi se opet održao interes i produljila navika kupovanja novina, ali i kako bi čitatelji zadovoljili potrebu za tekstovima romantične prirode, bez posebno visokih umjetničkih vrijednosti. Osim pripovijesti i crtica kao najzastupljenijih proznih oblika u *Virovitičanu* treba spomenuti i legendu i basnu te, kako ih naziva Zdenko Škreb, mikrostrukture stila i književne forme.⁵ U *Virovitičanu* ćemo te mikroforme pronaći u obliku aforizama i šale. Najvjerojatnije kao popunu praznoga prostora koji je ostao u novinama nakon starog i prije objavljivanja novog duljeg proznog djela u nastavcima.

Lirika je drugi po redu, prema broju objavljenih tekstova, književni rod zastupljen u *Virovitičanu*. Već brzim prijelazom tekstova i brzim pregledom naslova i stihova, možemo zaključiti kako su tekstovi daleko od onoga što će Miroslav Šicel⁶ prepoznati kao najvažnije značajke lirike u ovom razdoblju hrvatske književne povijesti. Tekstovi u *Virovitičanu* su, dakle, najčešće utilitarnoga karaktera – tematski usmjereni kritici vlasti, političkim previranjima ili religiji, zatim ljubavni, vrlo često misaoni i intimni, gotovo primjeri uzurpiranja javnog novinskog prostora koji će njegov urednik, Plevnik, često koristiti za iskazivanje osobne prisnosti, stihova upućenih osobama iz intimnog, obiteljskog života ili starim ljubavima.

⁵ Vidjeti više: Škreb, Zdenko. 1998. „Mikrostrukture stila i književne forme“. U *Uvod u književnost: teorija, metodologija*, urednici Zdenko Škreb i Ante Stamać, 233-282. Zagreb: Nakladni zavod Globus. (Škreb, 1998, 234)

⁶ Vidjeti više: Šicel, Miroslav. 2005. *Povijest hrvatske književnosti XIX. stoljeća: knjiga III.: moderna*. Zagreb: Naklada Ljevak. (Šicel 2005, 113)

Dramski tekstovi u *Virovitičanu* nisu česti i nisu obimni – svega dva teksta izlaze u nekoliko brojeva *Virovitičana* – *Vojnički bjegunac* (1904.) i *Strakojnički gajdaš* (1906.). Tekst pod nazivom *Nasamarenji mladoženja* (1905.) izlazi u četiri broja, dok su ostali najčešće kraći, objavljeni u jednom ili ponekad u dva broja. Upravo njihova kratkoća upućuje i na njihovu svrhu koja u pravilu jest nasmejati i zabaviti čitatelja, bez otvaranja pitanja o umjetničkoj vrijednosti.

3. Bibliografija književnoumjetničkih tekstova objavljenih u *Virovitičanu*

Prema korpusu popisanih i prema vrstama klasificiranih tekstova, u obuhvaćenom je razdoblju u *Virovitičanu* objavljen čak 951 književno-umjetnički fragment, odnosno 698 cjelovitih književno-umjetničkih tekstova.⁷ Upravo zbog odabira građe i jedinica koje ova bibliografija popisuje, može je se nazvati *specijalnom* – popisuje radove, u kontekstu odabira građe, iz posebnog izvora s posebnim kriterijima i to one književno-umjetničke tekstove iz tiskanog, informativnog medija. Osim što je specijalna, ova je bibliografija *mjesna* (popisuje građu s jednog prostora, prostora stare Virovitice), *retrospektivna* (popisuje građu koja je ranije objavljena, odnosno koja je objavljena u određenom vremenskom razdoblju), *popisna* (sastavljena je isključivo od popisa, bez opisa, anotacija ili dopuna) i *primarna* (za izradu bibliografije korišteni su izvorni, iako digitalizirani, brojevi *Virovitičana*).⁸

Bibliografske su jedinice poredane abecednim redom bilo prema autoru ili prema naslovu djela. Ako je uz djelo naveden bilo koji podatak o odgovornosti u bilo kojem obliku, on je iskorišten za izgradnju autorske odrednice i to u obliku u kojemu je zatečen osim u slučajevima kada je književna ili povijesna znanost potvrdila identitet autora koji piše, npr. pod pseudonimom. Takav je slučaj, npr. s autorstvom *kronika* – o autorstvu i autoru *kronika* potpisivanih pseudonimom Pegaz, Ja i Pegaz, Pagazić i slično, ne treba dvojiti – piše ih sam Plevnik. Vinko Brešić u svojoj knjizi *Slavonska književnost i novi regionalizam u poglavlju Virovitički Šenoa: Ivan Dobravec Plevnik (1873-1959)* jasno

⁷ Nesrazmjernost podataka javlja se iz jednostavnog razloga što su u bibliografiji i u samoj klasifikaciji korišteni podaci o fragmentima. Svaki književni fragment ima svoj zapis zbog drugačijih bibliografskih podataka pa će se prozni tekstovi navesti onoliko puta koliko je objavljen u dijelovima, dok cjeloviti tekst brojimo kao jedan.

⁸ Više o vrstama, značajkama i povijesnom razvoju izrade bibliografija vidjeti u mrežnom izdanju Hrvatske enciklopedije: Hrvatska enciklopedija. 2021. s.v. „bibliografija.“ Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristupljeno: 25. 10. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=7459>.

potvrđuje ono što se iz korpusa objavljenih tekstova gotovo nameće. Posebno u počecima izlaženja tekstova, svoje književne priloge (pjesme, članke, crtice, feljtone, igrokaze, osvрте, kronike i memoarske zapise) Plevnik objavljuje pod pseudonimom Ivan Starić i Pegaz. (Brešić 2004, 211) Isto će to u radu Književna baština u Gradskome muzeju Virovitica potvrditi i Dubravka Sabolić.⁹

Za izradu autorske odrednice poslužili su sljedeći podaci: ime i prezime autora (npr. zapis 931.), samo ime autora (475.), inicijali (805.), jedan inicijal (52.) ili nerazriješen pseudonim (846.). Svi podaci o odgovornosti navedeni su u obliku u kojemu su pronađeni, osim onih kod kojih postoji potpuni podatak, dakle i ime i prezime pa su u autorskoj odrednici navedeni u inverziji, npr. zapisi 32., 500. i 668.

U slučaju da podaci o bilo kakvoj autorskoj odgovornosti nisu navedeni, prema pravilima struke¹⁰, odrednicu čine prve tri riječi naslova djela, odnosno dvije ili jedna ako je slučaj da je djelo nazvano jednom ili dvijema riječima.

Nakon prvoga elementa bibliografske jedinice koji je najčešće naslov, u uglatim je zagradama dodan i podatak o književnoj vrsti. Kako bibliografija popisuje upravo književne tekstove, autor je smatrao da je poželjno nakon naslova, a prije podnaslova ako postoji, dodati i podatak o književnoj vrsti što će budućim istraživačima i proučavateljima tekstova uvelike olakšati posao. Poslije podatka o književnoj vrsti unutar podataka o naslovu, slijedi, ako postoji, podnaslov te iza njega, nakon oznake za podatke o autorstvu, podaci o autoru ako je poznat, odnosno važni i vrijedni podaci o prevoditelju. Upravo podaci o prevoditelju u ovom slučaju igraju vrlo veliku ulogu jer se filtriranjem tih podataka može doći do zaključka o broju prijevoda tekstova u korpusu književno-umjetničkih tekstova objavljenih u *Virovitičanu*.

Podacima o novinama, dodani su podnaslovi te podatak o odgovornosti koji se odnosi na urednika, Ivana Dobravca-Plevnika. Osim tog podatka, kao i standardnih podataka o godištu i broju te stranicama, svakom je zapisu dodan i datum izdavanja broja novina s godinom.

Krajnji rezultat izrade ove bibliografije može se sažeti u nekoliko informacija o književno-umjetničkim vrstama tekstova objavljenih u *Virovitičanu*, autorima i

⁹ Vidjeti više: Sabolić, Dubravka. 2006. „Književna baština u Gradskome muzeju Virovitica.“ *Muzeologija*, no. 43-44: 240-245.

¹⁰ Odrednice su izrađene prema Pravilniku Eve Verona za izradu abecednih kataloga: Verona, Eva. 1970. *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga: Dio 1: Odrednice i redalice*. Zagreb: Društvo bibliotekara Hrvatske.

prijevodima i prevoditeljima. Potrebno je naglasiti kako se u evidentiranju bibliografskih jedinica treba postupiti oprezno, naime, svaka je bibliografska jedinica temeljena na onom književno-umjetničkom tekstu koji je objavljen u jednom broju novina. Broj od 951 fragmenta književno-umjetničkog teksta ne odnosi se tako, kao što je na početku ovoga poglavlja navedeno, na broj tekstova, nego samo na broj tekstualnih dijelova. Kao primjer, najbolje je uzeti pripovijest koja je izdavana u nastavcima. Iako se radi o jednom književno-umjetničkom dijelu, ono je u *Virovitičanu* izlazilo u devet brojeva. Zbog bibliografskih podataka (prije svega broj novina i broj stranica), moramo djelo istaknuti kao devet zasebnih bibliografskih jedinica.¹¹

Kada govorimo o književno-umjetničkim vrstama, one se vrlo lako mogu navesti abecednim redom, s brojem bibliografskih jedinica koje su im pridružene. U *Virovitičanu* prema popisanim fragmentima možemo pronaći: aforizme (8)¹², basnu (2), biografski zapis (7), crticu (213), dnevnički zapis (31), dijalog (4), dramu (39), epsku pjesmu (2), feljton (17), historijsku raspravu (2), humoresku (4), igrokaz (1), kolumnu (241)¹³, legendu (1), lirsku pjesmu (106), lirsku prozu (1), pismo (1), pjesmu u prozi (1), pregled (1)¹⁴, priču (12), pripovijest (209), putopis (31), šalu (14), zahvalnicu/prigodnicu (2), zanimljivost (1).

Zbog pseudonimizacije imena i prezimena, pravi identitet autora ponekad je vrlo teško utvrditi. Fragmenta uz koje uopće nisu navedeni bilo kakvi podaci o autorstvu, gdje je pseudonimizacija provedena do kraja, ima 162 – neki se primjeri nalaze pod zapisima 706., 751. i 752. te 811. i 812. Osim takvih slučajeva, u *Virovitičanu* nailazimo i na književno-umjetnička djela uz koje stoji samo inicijal ili pseudonim. Takvih je fragmenata 93, dok je većina fragmenata potpisana, njih 697. Iako kod ove posljednje kategorije

¹¹ U bibliografiji se te jedinice nalaze od broja 599. do 607.

¹² Broj se odnosi se broj fragmenata književno-umjetničkih tekstova, a time i na broj bibliografskih zapisa. Stvarni broj književno-umjetnički, cjelovitih djela je prema istraživanju 698.

¹³ Problem Plevnikove kronike je dvostruk: s jedne je strane čvrsto omeđena pravilima novinarske struke i funkcionira kao kolumna. S druge strane je to hibridna vrsta koju Plevnik oblikuje korištenjem umjetničkoga jezika i elemenata književnih vrsta, visoko umjetnički i književno dotjerana. Takva postaje zanimljiv predmet proučavanja. Više u radu: Strija, Josip. 2023. „Kronika Ivana Dobravca-Plevnika između feljtona i kolumne i novinskog roda i književne vrste.” U Zavičaj : časopis Ogranka MH u Virovitici, Slatini i Orahovici, urednica Dubravka Sabolić, 34/35, 18–24..

¹⁴ Radi se o zapisu broj 866. (ŠALIĆ, Vilko *Božanstvena komedija - Pakao [pregled]* : piše o. Vilko Šalić, vjeroučitelj / Vilko Šalić. U: *Virovitičan : glasilo za politiku, javni i društveni život / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. X, br. 23 (7. 6. 1908.), str. 1-2.*) Kako se radi o konkretnom književno-umjetničkom tekstu, već o pregledu Božanstvene komedije, tekst je ipak uvršten u korpus književno-umjetničkih tekstova jer ipak zadržava određene književno-umjetničke kvalitete, no ne i originalnost.

nemamo uvijek potpuni podatak o autorstvu (ponekad je za autorovo ime samo naveden inicijal), ipak se može tvrditi da određeni podatak o autorstvu i odgovornosti postoji.

Podatak o prijevodu može se pronaći čak u 125 bibliografskih zapisa. Ponekad nije eksplicitno navedeno da se radi o prijevodu (npr. zapisi 57., 501. ili 627.), dok kod nekih fragmenata postoji konkretna napomena da se radi o prijevodu ili da je tekst preveden s nekog jezika (npr. zapisi 118., 669., 707.). Podaci o odgovornosti vezani uz prevoditelje pojavljuju se u 99 fragmenata, s time da je uz njih 11 naveden samo inicijal X¹⁵, dok kod ostalih 88 postoji konkretan podatak o prevoditelju teksta – npr. zapisi 51., 118. i 924.

Glavni cilj bibliografije bio je popisati književno-umjetničke tekstove objavljene u *Virovitičanu* za vrijeme urednika Ivana Dobravca-Plevnika od 1899. do 1925. godine, kako bi se na jednom mjestu dobio uvid u korpus književnih tekstova objavljenih u lokalnim, virovitičkim novinama na samom kraju 19. i početku 20. stoljeća, na osnovi kojeg bi se korpusa mogli donijeti zaključci o njihovom odnosu s književnom teorijom i književnom genologijom te vrednovati novinsko-književnu praksu toga vremena u imenovanim novinama. Kako do sada nije bilo bibliografija koje su popisivale književno-umjetničke tekstove u novinama *Virovitičan*, treba istaknuti kako su polazište za rad i stvaranje bibliografije bili sačuvani i digitalizirani brojevi *Virovitičana*, a cjelokupan se posao izrade bibliografije tako ne temelji ni na kojem prethodno objavljenom popisu bibliografskih jedinica. Svakako treba napomenuti kako se pri preuzimanju podataka i slaganju bibliografskog zapisa vodilo računa o pravopisu pa su podaci preuzimani u originalu, prema pravopisnoj normi koja je bila važeća u to vrijeme.¹⁶

Problem nedostatka fizičkih brojeva *Virovitičana*, problem je koji je primijetio i Vinko Brešić pišući tekst o Plevniku, naglasivši kako danas nema nijednog sačuvanog kompleta *Virovitičana*. (Brešić 199, 215) Upravo je iz tog razloga vrlo vrijedan projekt Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod nazivom *Stare hrvatske novine: portal digitaliziranih novina*¹⁷ jer je njime obuhvaćena i digitalizacija *Virovitičana*, što ga je učinilo dostupnim za proučavanje. Digitalizacija zavičajne građe tako se opet pokazala kao iznimno važan cilj kojemu treba stremiti, ne samo zbog njezine zaštite i očuvanja, već i zbog jednostavnije mogućnosti pristupa i korištenja stare i rijetke građe.

¹⁵ Radi se o bibliografskim zapisima od 599. do 607. te zapisima 929. i 930.

¹⁶ Primjer koji je odmah uočljiv odnosi se na podnaslov *Virovitičana*. Primjerice, podnaslov u bibliografskom zapisu 775. (1907. godina) glasi glasilu za politiku, javni i društveni život, dok je u zapisu 777. (1924. godina) list za politiku, javni i društveni život.

¹⁷ Stare hrvatske novine: portal digitaliziranih novina. n. d. Pristupljeno: 10. 9. 2023. <http://dnc.nsk.hr>

4. Primjeri bibliografskih zapisa

Kako je uz sâm rad nemoguće priložiti potpunu bibliografiju popisanih tekstova, a kako bibliografija još uvijek nije objavljena, već je samo prilog doktorskoj disertaciji naziva *Od kronike do kolumne: književni prilozi u novinama Virovitičan za vrijeme urednika Ivana Dobravca-Plevnika*, u nastavku donosimo sve one spomenute u tekstu, u cilju stvaranja jasnije slike o izgledu bibliografije.

1. Zapis 32.

BEDEK-RADOSAVLJEV, Ivan

Zavičaju [lirska pjesma] / Ivan Bedek-Radosavljev.

U: Virovitičan : glasilo za promicanje narodnih interesa / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. III., br. 11 (24. 3. 1901.), str. 1.

2. Zapis 51.

BUDI blagoslovljena 51

Budi blagoslovljena [priča] : indijska priča; preveo Ljudevit Hoffer.

U: Virovitičan : pokrajinsko glasilo stranke prava / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. XIV., br. 11 (10. 3. 1912.), str. 1-2.

3. Zapis 52.

C.

Srebreno čajno posudje [crtica] : prievod. Karakterna crtica. / C..

U: Virovitičan : glasilo za promicanje narodnih interesa / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. III., br. 44 (10. 11. 1901.), str. 1-2.

4. Zapis 57.

CASTELLI 57

Dva pluga [lirska pjesma] : Sjeverni poljupci : njemački od Castelli-a / Castelli.

U: Virovitičan : glasilo za promicanje narodnih interesa / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. VIII., br. 49 (9. 12. 1906.), str. 1.

5. Zapis 118.

COLLAS, Louis

Pomorčeva zaručnica [pripovijest] : franceski napisao Louis Collas. Preveo Nikola Toth / Louis Collas.

U: Virovitičan : glasilo za politiku, javni i društveni život / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. X., br. 2 (12. 1. 1908.), str. 3-5.

6. Zapis 475.**DRAGAN***Nekoć i sad [lirska pjesma]* / Dragan.

U: Virovitičan : list za politiku, javni i društveni život / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. XVI., br. 7 (11. 3. 1914.), str. 5.

7. Zapis 500.**HARAMBAŠIĆ**, August*Starčevićeva himna [lirska pjesma]* : ispjevao dr. August Harambašić / August Harambašić.

U: Virovitičan : pokrajinsko glasilo stranke prava / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. XIV., br. 12 (17. 3. 1912.), str. 2-3.

8. Zapis 501.**HEINE**, Heinrich*Baltazar [lirska pjesma]* : Sjeverni poljupci : njemački od Heinricha Heine-a / Heinrich Heine.

U: Virovitičan : glasilo za promicanje narodnih interesa / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. VIII., br. 49 (9. 12. 1906.), str. 1.

9. Zapis 627**LJERMONTOV**, M. J.*Andjeo [lirska pjesma]* : Sjeverni poljupci : ruski od M. J. Lermontova / M. J. Ljermontov.

U: Virovitičan : glasilo za promicanje narodnih interesa / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. VIII., br. 49 (9. 12. 1906.), str. 1.

10. Zapis 707**NAČIN života japanske***Način života japanske gospoje [crtica]* : preveo Ljudevit Hoffer.

U: Virovitičan : pokrajinsko glasilo stranke prava / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. XIV., br. 9 (25. 2. 1912.), str. 1-2.

11. Zapis 668.**MAUPPASANT**, Guy de*Samoubojstvo [pripovijest]* : Preveo N. Blasius / Guy de Maupassant.

U: Virovitičan : glasilo za promicanje narodnih interesa / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. III., br. 7 (24. 2. 1901.), str. 1-2.

12. Zapis 669.**MAUPPASANT**, Guy de*Samoubojstvo [pripovijest]* : napisao Guy de maupassant - Preveo N. Blasius / Guy de Maupassant.

U: Virovitičan : glasilo za promicanje narodnih interesa / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. III., br. 6 (17. 2. 1901.), str. 1.

13. Zapis 698.**MOCA Cicvarić**

Moca Cicvarić [pripovijest] : doživljaji jednog ašpiranta u Zagrebu.

U: Virovitičan : glasilo za promicanje narodnih interesa / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. VIII., br. 40 (7. 10. 1906.), str. 1.

14. Zapis 706.**NA odar pokojnici**

Na odar pokojnici! [crtica].

U: Virovitičan : glasilo mjesne organizacije Hrvatske Zajednice : list za politiku, javni i društveni život / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. XXVI., br. 6 (3. 2. 1924.), str. 2-3.

15. Zapis 751.**PAKLENI stroj**

Pakleni stroj [pripovijest].

U: Virovitičan : list za politiku, javni i društveni život / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. XXI., br. 3 (18. 1. 1920.), str. 1-2.

16. Zapis 752.**PAKLENI stroj**

Pakleni stroj [pripovijest].

U: Virovitičan : list za politiku, javni i društveni život / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. XXI., br. 4 (1. 2. 1920.), str. 1-2.

17. Zapis 775.**RAIT, Hansa. Persijanac**

Iz banskih dvorova [lirska pjesma] / Hansa. Persijanac Rait.

U: Virovitičan : glasilo za politiku, javni i društveni život / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. IX., br. 27 (4. 8. 1907.), str. 7.

18. Zapis 777.**RAJKO, Marin**

Bjegunica [crtica] : napisao Marin Rajko / Marin Rajko.

U: Virovitičan : glasilo mjesne organizacije Hrvatske Zajednice : list za politiku, javni i društveni život / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. XXVI., br. 36 (24. 8. 1924.), str. 1-2.

19. Zapis 811.**SAN pristava Babića**

San pristava Babića [crtica].

U: Virovitičan : list za politiku, javni i društveni život / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. XXIII., br. 59 (11. 9. 1921.), str. 1-2.

20. Zapis 812.**SAN pristava Babića**

San pristava Babića [crtica].

U: Virovitičan : list za politiku, javni i društveni život / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. XXIII., br. 60 (15. 9. 1921.), str. 1.

21. Zapis 805**S. G.**

Zašto se sve ne svadjaju muž i žena? [crtica] / S. G..

U: Virovitičan : list za politiku, javni i društveni život / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. XXIII., br. 20 (27. 3. 1921.), str. 1-2.

22. Zapis 846**STJEPANIĆ**

Prikaza [crtica] : istiniti doživljaj jednog lugara / Stjepanić.

U: Virovitičan : list za politiku, javni i društveni život / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. XX., br. 23 (26. 10. 1919.), str. 1-2.

23. Zapis 866**ŠALIĆ, Vilko**

Božanstvena komedija - Pakao [pregled] : piše o. Vilko Šalić, vjeroučitelj / Vilko Šalić.

U: Virovitičan : glasilo za politiku, javni i društveni život / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. X., br. 23 (7. 6. 1908.), str. 1-2.

24. Zapis 929.**VEILLER, Bayard**

Udaja gdjice. Mary [pripovijest] : američanska pripovijest od Veillera, preveo x / Bayard Veiller.

U: Virovitičan : glasilo za promicanje narodnih interesa / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. II., br. 1 (1. 1. 1900.), str. 1.

25. Zapis 930.**VEILLER, Bayard**

Udaja gdjice. Mary [pripovijest] : američanska pripovijest od Veillera, preveo x / Bayard Veiller.

U: Virovitičan : glasilo za promicanje narodnih interesa / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. II., br. 2 (14. 1. 1900.), str. 1.

26. Zapis 931**VELJKOVIĆ, Dragan**

Još više!.. [lirska pjesma] / Dragan Veljković.

U: Virovitičan : glasilo za politiku, javni i društveni život / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. IX., br. 46 (24. 12. 1907.), str. 9.

27. Zapis 924.

UZGOJNI kodeks japanke

Uzgojni kodex japanke [critica] : preveo Ljudevit Hoffer.

U: Virovitičan : pokrajinsko glasilo stranke prava / odgovorni urednik Ivan Dobravec-Plevnik. God. XIV., br. 9 (25. 2. 1912.), str. 2.

5. Zaključak

Popisujući i analizirajući književnoumjetničke tekstove u *Virovitičanu*, možda ne možemo govoriti o visokoj umjetničkoj vrijednosti, ali možemo potvrditi da je objavom takvih tekstova u prvim virovitičkim novinama Plevnik na neki način kultivirao tadašnju publiku. Omogućio joj je pristup književnosti i formirao određeni čitateljski ukus publike koja je svoje književne interese i ljubav prema pisanoj riječi gradila na temelju tekstova objavljenih u *Virovitičanu* i horizontu očekivanja koji su ti isti tekstovi stvorili izlazeći kontinuirano, na hrvatskom jeziku, a što je pridonijelo izgrađivanju kulturnoga identiteta stanovnika malog grada početkom 20. stoljeća.

Izradom ove bibliografije pokušao se stvoriti alat za daljnja proučavanja teme književnosti u sačuvanim brojevima *Virovitičana*, a sa svim potrebnim podacima za lakšu prohodnost kroz korpus objavljenih književnoumjetničkih tekstova. Cilj je najvjerojatnije postignut jer je baza s 951-im zapisom dobar temelj za znanstveni rad, a osim toga i zanimljiv pregled jednoga posebnog dijela starih virovitičkih novina koji je čitatelju nudio književne tekstove za zabavu, a na taj način neizravno formirao njihov čitateljski ukus i interes za književnost.

Literatura

Brešić, Vinko. 1984. „Virovitičko građansko novinarstvo (do 1941. godine).“ U *Virovitički zbornik (1234-1984)*, urednik Andre Mohorovičić, 437-448. Virovitica: JAZU, Skupština Općine Virovitica.

Brešić, Vinko. 1999. *Knjiga o Virovitici*. Virovitica: Mikešland.

Brešić, Vinko. 2004. „Virovitički Šenoa: Ivan Dobravec Plevnik (1873-1959).“ U *Slavonska književnost i novi regionalizam*, urednik Goran Rem, 207-218. Osijek: Matica hrvatska, Ogranak Osijek.

Fry, Northop. 1979. *Anatomija kritike*. Zagreb: Naprijed.

Hrvatska enciklopedija. 2021. s.v. „Bibliografija.“ Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

Pristupljeno: 25. 10. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=7459>

Nemec, Krešimir. 2006. „Od feljtonskih romana i ‚sveščića‘ do sapunica i Big Brothera.“ U *Raslojavanje jezika i književnosti. Zbornik radova 34. seminara Zagrebačke slavističke škole*, urednik Krešimir Bagić, 143–158. Zagreb: Filozofski fakultet, Zagrebačka slavistička škola, Hrvatski seminar za strane slaviste.

Sabolić, Dubravka. 2006. „Književna baština u Gradskome muzeju Virovitica.“ *Muzeologija*, no. 43-44: 240-245.

Stare hrvatske novine: portal digitaliziranih novina. n. d. Pristupljeno: 10. 10. 2023.
<http://dnc.nsk.hr>

Strija, Josip. 2023. „Kronika Ivana Dobravca-Plevnika između feljtona i kolumne i novinskog roda i književne vrste.“ *Zavičaj: časopis Ogranka MH u Virovitici, Slatini i Orahovici*, no. 34-35: 18–24.

Šicel, Miroslav. 2005. *Povijest hrvatske književnosti XIX. stoljeća: knjiga III.: moderna*. Zagreb: Naklada Ljevak.

Škreb, Zdenko. 1998. „Mikrostrukture stila i književne forme.“ U *Uvod u književnost: teorija, metodologija*, urednici Zdenko Škreb i Ante Stamać, 233-282. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Verona, Eva. 1970. *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga: Dio 1: Odrednice i redalice*. Zagreb: Društvo bibliotekara Hrvatske.